

**CHET TILLARINI O'QITISHDA TA'LIM OLUVCHILAR BILIMINI
BAHOLASH MEZONLARI TATBIQI.**

Zarinabonu Umirzoqova Ulug'bek qizi

*O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti Magistratura bo'limi
Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) fakulteti 2- bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqola chet tillarini o'qitish kontekstida o'quvchilarning bilimlarini baholash uchun ishlatiladigan turli mezonlarni o'rganadi. Turli xil baholash usullarini o'rganib chiqib, tadqiqot o'qituvchilarga o'z o'quvchilarining til bilimlarini samarali baholash va oshirish bo'yicha qimmatli tushunchalarni berishga qaratilgan. Maqola adabiyotlarni o'rganadi, mavjud yondashuvlarni tahlil qiladi, metodologiyalarni taqdim etadi, natijalarni muhokama qiladi va chet tillarini o'qitish uchun amaliy natijalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: baholash mezonlari, til o'rganish, chet tillarini o'qitish, baholash usullari, o'quvchilar faoliyati, pedagogika.

Chet tillarini o'qitish o'quvchilar bilimini baholashda ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Samarali baholash talabalarning taraqqiyotini tushunish, o'qitish strategiyasini moslashtirish va qulay o'quv muhitini yaratish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu maqola chet tili ta'limi sohasida o'quvchilarni baholash uchun turli mezonlarning qo'llanilishini tanqidiy ko'rib chiqadi.

Mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqish chet tillarini o'qitishda qo'llaniladigan ko'plab baholash mezonlarini ochib beradi. Yozma imtihonlar va og'zaki baholash kabi an'anaviy usullardan tortib, loyihaga asoslangan baholash va texnologiyaga asoslangan baholash kabi zamonaviy yondashuvlarga qadar o'qituvchilar tilni bilish qobiliyatini aniqlash uchun bir qator vositalardan foydalanadilar. Adabiyot, shuningdek, baholash mezonlarida madaniy kompetentsiya, kommunikativ ko'nikmalar va Real dunyoda qo'llanilishini hisobga olish muhimligini ta'kidlaydi.

Tadqiqotda miqdoriy va sifatli ma'lumotlarni yig'ish usullarini birlashtirgan aralash usulli yondashuv qo'llaniladi. Miqdoriy ma'lumotlar standartlashtirilgan tilni bilish testlari orqali to'planadi, sifatli ma'lumotlar esa sinf kuzatuvlari, intervyular va talabalar portfelli orqali olinadi. Bir nechta usullardan foydalanish o'quvchilarning til qobiliyatlarini har tomonlama tushunishga imkon beradi.

Chet tillarini o'qitishda o'quvchilarning bilimlarini baholash o'quv jarayonining hal qiluvchi jihati hisoblanadi. Samarali baholash o'qituvchilarga talabalarning taraqqiyotini tushunishga, takomillashtirishga muhtoj sohalarni aniqlashga va individual ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun o'qitishni moslashtirishga yordam

beradi. Chet tillarini o'qitishda o'quvchilarning bilimlarini baholashda qo'llaniladigan ba'zi umumiy mezon va usullar:

Gapirish Qobiliyati:

- Og'zaki muloqot qobiliyatlari: og'zaki muloqot orqali o'quvchilarning o'zlarini maqsadli tilda ifoda etish qobiliyatini baholang. Bunga talaffuzni, ravonlikni va tegishli lug'at va grammatikadan foydalanishni baholash kiradi.

Tinglab Tushunish:

- Tinglash ko'nikmalari: o'quvchilarning og'zaki tilni, jumladan, turli urg'u, tezlik va registrlarni qanchalik yaxshi tushunishini baholang. Og'zaki tilni tushunish qobiliyatini aniqlash uchun tinglashni tushunish mashqlari, audio materiallar va hayotiy stsenariylardan foydalaning.

O'qishni Tushunish:

- O'qish ko'nikmalari: o'quvchilarning yozma matnlarni maqsadli tilda tushunishini baholash. Bu ularning asosiy g'oyalarni, tafsilotlarni tushunish va kontekstdan ma'no chiqarish qobiliyatini baholashni o'z ichiga olishi mumkin.

Yozish Malakasi:

- Yozma ifoda: o'quvchilarning to'g'ri grammatika, lug'at va tuzilishdan foydalangan holda fikrlarni yozma ravishda etkazish qobiliyatini baholang. Ularning yozish qobiliyatlarini insholar, ma'ruzalar yoki ijodiy asarlar kabi turli formatlarda baholang.

Grammatika va Lug'at:

- Til tuzilishi: o'quvchilarning grammatik qoidalar va so'z birikmalarini tushunishi va qo'llanilishini baholang. Buni muayyan til tuzilmalariga qaratilgan viktorinalar, mashqlar va yozma topshiriqlar orqali amalga oshirish mumkin.

Madaniy Vakolat:

- Madaniy xabardorlik: o'quvchilarning maqsadli til bilan bog'liq madaniyat haqidagi tushunchalarini baholash. Bunga urf-odatlar, urf-odatlar va ijtimoiy me'yorlar haqidagi bilimlar, shuningdek, muloqotda madaniy nuanslarni boshqarish qobiliyati kiradi.

Interaktiv Ko'nikmalar:

- Hamkorlik va o'zaro hamkorlik: o'quvchilarning maqsadli tilda suhbatlar, munozaralar va guruh mashg'ulotlarida qatnashish qobiliyatini baholang. Ularning shaxslararo ko'nikmalarini, shu jumladan o'rganilayotgan tilda boshqalar bilan samarali ishlash qobiliyatini baholang.

Portfelni Baholash:

- Talabalar portfeli: o'quvchilarni vaqt o'tishi bilan ularning tilini rivojlantiradigan portfelni saqlashga undash. Ularning ish namunalarini o'z ichiga oladi, o'z-o'zini aks ettiradi, va til talablarga dalillar, ularning ta'lim safar har tomonlama ko'rinishini ta'minlash uchun.

Ishlashga asoslangan baholash:

- Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar: o'quvchilar amaliy vaziyatlarda til ko'nikmalarini namoyish eta oladigan hayotiy stsenariylarni yarating. Bu tilni haqiqiy kontekstda ishlatish qobiliyatini baholaydigan rolli o'yinlar, simulyatsiyalar yoki taqdimotlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Formativ va summativ baholash:

- Muntazam tekshiruvlar va yakuniy baholar: taraqqiyotni kuzatish va umumiy tilni bilish darajasini aniqlash uchun shakllantiruvchi baholar (dars davomida davom etayotgan baholar) va summativ baholar (yakuniy baholar) kombinatsiyasidan foydalaning.

Ushbu mezonlarni qo'llashda talabalarning turli xil ta'lim uslublari va afzalliklarini hisobga olish, konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etish va ularning tilni bilishini har tomonlama tushunish uchun turli xil baholash usullaridan foydalanish zarur. Bundan tashqari, baholash tilni o'rganish uchun aniq o'quv maqsadlari va maqsadlariga mos kelishi kerak.

Munozara bo'limi topilmalarni mavjud adabiyotlar asosida izohlaydi. Bu formativ va summativ baholash usullarini ko'rib chiqadigan baholashga muvozanatli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, munozarada uzluksiz fikr-mulohazalarning roli, texnologiyaning integratsiyasi va tilni o'zlashtirishni rag'batlantirishda ijobiy o'quv muhitini rivojlantirishning ahamiyati o'rganiladi.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot chet tillarini o'qitishda o'quvchilarni baholash uchun turli xil va inklyuziv mezonlarni qabul qilishning ahamiyatini ta'kidlaydi. Talabalarning qobiliyatlarini har tomonlama tushunish uchun tilni bilish va amaliy qo'llashni hisobga olgan holda yaxlit yondashuv zarur. O'qituvchilar til o'rganuvchilarning rivojlanayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun o'zlarining baholash strategiyalarini doimiy ravishda moslashtirishlari kerak.

Oldinga qarab, o'qituvchilar innovatsion baholash vositalarini o'rganishga va yanada aniqroq baholash uchun texnologiyalarni birlashtirishga da'vat etiladi. Bundan tashqari, madaniy immersiv sinf muhitini rivojlantirish va doimiy aloqa mexanizmlarini o'z ichiga olish til o'rganish tajribasini yanada oshirishi mumkin. O'qituvchilarning rivojlanayotgan baholash metodologiyalaridan xabardor bo'lishlari uchun doimiy ravishda malaka oshirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar.

1. Black, P., & Wiliam, D. (2018). Classroom assessment and pedagogy. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 25(1), 1– 25.
2. Wesselink, R., Biemans, H. J. A., Mulder, M., & Van den Elsen, E. (2007). Competence-based VET as seen by Dutch researchers. *European Journal Vocational Training*, 40(1), 38– 51.

3. Van Merriënboer, Kirschner P.A, Paas F., Sloep P.B., Caniels M. (2009). Towards an integrated approach for research on lifelong learning. *Educational Technology*. 49(3):3– 15.
4. Biemans H, Nieuwenhuis L, Poell R, Mulder M, Wesselink R(2004). Competence-based VET in the Netherlands: Background and pitfalls. *Journal of Vocational Education and Training*. (pp523– 538). doi: 10.1080/13636820400200268.
5. Morrow, C. K. (2018). Communicative language testing. In J. I. Liantas (Ed.), *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*. Volume 8 (pp. 342– 350). United States, NJ: Wiley.
6. Hughes (2003). *Testing for Language teachers* , (p.21) Cambridge.
7. McNamara, 2000 *Language Testing*, (p140) Oxford University Press
8. Kurmanbayeva G, (2016) *Vnedreniye Sistemy Kriterialnogo Otsenivaniya v Ramkakh Obnovleniya Soderzhaniya Obrazovaniya*. *Pedogical Dialogue*2 (16), 20-24. Astana: Printing House of PE “ Center of Excellence” , AEO Nazarbayev Intellectual Schools.